

BARTIN RIHTIM VE YALIBOYU ALANININ TARİHİ DOKUSUNUN KENT KİMLİĞİNE VE TURİZM POTANSİYELİNE ETKİSİ

Şirin DÖNMEZ¹ Canan KAPUCI²

¹ Araş. Gör., ZKÜ., Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 74100 / BARTIN

² Öğr. Gör., ZKÜ., Bartın MYO Seracılık ve Süs Bitkileri Yetiştiriciliği Prg., 74100 / BARTIN
sirinaslan@mynet.com

ÖZET

Kentler gerek doğal gerekse stratejik etkenlerin belirlediği bir merkezden hareketle, gelişerek oluşumlarını tamamlamışlardır. Bu merkezler kent kimliğinin tanımlanmasında da kaynak teşkil etmektedir. Yapılan çalışmada; araştırma alanı olarak Bartın'ın oluşumunda önemli bir yere sahip olan, Gazhane burnundan başlayıp Bartın eski rihtim alanını da içine alarak Orduyeri köprüsünde son bulan alan seçilmiştir. Bu kapsamda alanın, kentin oluşumundaki önemi ortaya koyularak, günümüzün değişen ekonomik koşullar nedeniyle önemini yitirmesinden kaynaklanan sorunlar irdelenmiştir. Turizm kapsamında tartışılan alanda; rihtim ve Yalıboyu alanının doğal özelliklerinin bozulmadan kent bütünde vurgulanması ve kimliğine uygun olarak turizme kazandırılmasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bartın Rihtim ve Yalıboyu, Turizm Potansiyeli

THE EFFECTS TO TOURISM POTENTIAL AND CITY IDENTITY OF BARTIN THE QUAY AND YALIBOYU 'S HISTORICAL TEXTURES

ABSTRACT

Cities have improvingly completed their formations, having started from a center determined both by natural and strategical elements. These centers also constitute source in the definition of city identity. In the study carried out, the area, beginning from Gazhane Cape, including old Bartın quay area, ending at Orduyeri Bridge and having an important place in Bartın's formation was chosen as research subject. In contents the problems rising from the fact that the area has lost importance due to the changing economic conditions of our day are examined by putting forward the value of the area in the city's formation. In the tourism part of the research, some recommendations have been developed about the fact that the quay and Yalıboyu area be stressed throughout the city and be caused to be gained by tourism in accordance with city identity without destructing its natural qualities.

Keywords: Bartın the Quay and Yalıboyu, Tourism Potential,

GİRİŞ

Bir yörenin turizm potansiyeline sahip olabilmesi için bir takım turistik çekicilikler taşıması gerekmektedir. Turizm olgusunun yer aldığı mekan seçiminde doğal, kültürel ve tarihi etmenler birinci derecede rol oynamaktadır (Gemci, 1995). "Tarihi çevre" denildiğinde daha çok kentsel siteler kastedilmekle birlikte, kırsal ve doğal siteler de bu kapsam içerisine girmektedir (Ahunbay, 1999). Tarihi süreç içerisinde geçmişin sosyal ve ekonomik yapısını, yaşam felsefesini günümüze taşıyan tarihi çevreler, kentlerin ve kültürlerin oluşumunda belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu kapsamda tarihi ve doğal özelliği olan aynı zamanda bir kentin oluşmasında çıkış noktasını oluşturan bazı özel merkezler, kültürel süreklilik ve turizm potansiyeli anlamında önem taşımanın yanı sıra kent kimliğinin tanımlanmasında da kaynak teşkil etmektedir (Kapuci, 2004).

Belirli bir yöre veya alanda turizm talebinin oluşması ve sürdürülebilmesi sırasında, doğal ve kültürel çevre önemli bir etken olmaktadır. Turizm hareketlerinin özellikle doğal, kültürel çevre dengesinin olduğu bölgelerde gelişmesi koruma-kullanma dengesini de getirmektedir (Yazgan ve ark., 1998). Bu nedenden dolayı özellikle doğal özelliklerin ağırlıklı olduğu bu bölgelerde yapılacak düzenlemelerde kaynakların uzun vadede gelecek nesillere aktarılabilmesi ve ekolojik dengenin tekrar kazandırılması gerekmektedir.

Çalışma kapsamında Bartın kentinin oluşumunda ve gelişiminde çıkış noktası olan Bartın tarihi rihtim alanının doğal ve tarihi önemini ortaya koyularak, tarihi süreç içerisindeki gelişimi ve bugünkü mevcut durumu analiz edilmiştir. Bu çalışmalar doğrultusunda doğal yapıyı bozmadan

tarihi özelliklerinde vurgulanarak turizme kazandırılmasına yönelik bir takım önerilerin geliştirilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmanın ana materyalini; Gazhane Burnu'ndan başlayıp Bartın tarihi rıhtım alanını da içine alan ve Orduyeri Köprüsü'de son bulan Bartın Çayı kıyı bandı oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında yapılacak olan analizler ve değerlendirmeler için Belediye'den elde edilen paftalarından, Bartın Çevre Durum Raporlarında, Ticaret Odası ve Belediyeden elde edilen kaynaklardan ve alanda çekilen fotoğrafların yanı sıra ilgili kurum ve kuruluşlarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler materyal olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada, gözlem, analiz, sentez, tespit ve değerlendirme çalışmaları yöntem olarak kullanılmıştır. Alanda koruma altındaki tescilli yapılar tespit edilmiş, alan sınırları içerisindeki bitkisel doku özelliği, mevcut alan kullanımlarının mekân uygunluğu tartışılarak Bartın Belediyesi tarafından uygulanması düşünülen çevre düzenleme projesinin doğal ve tarihi dokuya uygunluğu irdelenmiştir. Yapılan bu analizler sonucunda alanın kent kimliği açısından tarihi önemi ve konumu ile kentin önemi açık ve yeşil alanları arasında olma özelliği göz önünde bulundurularak öneriler geliştirilmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Alanın Coğrafi Konumu

Bartın İli, Batı Karadeniz Bölgesi'nde Zonguldak-Karabük ve Kastamonu İlleri arasında yer almaktadır. Bartın kent merkezi Bartın Çayı'nın denize döküldüğü Boğaz Mevkii'nden yaklaşık 15 km içeride Bartın Irmağı ve kollarının oluşturduğu ova üzerine kurulmuştur. Bartın Çayı; Ulus İlçesinden gelen Gökırmak ile Kozcağız Beldesinden gelen Kozcağız derelerinden oluşan ve su yolu ulaşım olanağı olan bir akarsudur. Bunun yanı sıra Bartın Çayı üzerinde yer alan rıhtım alanı doğal iç liman özelliği taşımaktadır (Özcan, 2002).

Kozcağız Çayı ile Bartın Çayı'nın birleşmesiyle oluşan yarımada çalışma alanının başlangıç noktası olan Gazhane Burnu olarak bilinmektedir. Buradan başlayıp Orduyeri Köprüsü'ne kadar devam eden araştırma alanı yaklaşık iki km uzunluğunda bir kıyı bandıdır. Bu alan paralelinde uzanan karayolu, Amasra güzergâhı üzerinde önemli bir geçiş bölgesidir (Anonim, 2003).

Araştırma Alanının Kentin Tarihî Gelişim Süreci İçerisindeki Yeri ve Önemi

İl adını içinden geçen ve antik çağlarda adı Parthenios olan Bartın Çayı'ndan almaktadır. Sular Tanrısı anlamına gelen Parthenios mitolojide Okenaus' un oğludur. Parthenios' un diğer bir anlamı "Genç Bakire"dir. Bartın Çayı'nın nehir taşımacılığına elverişli olmasından dolayı bugünkü Bartın tarihi rıhtım alanı Karadeniz üzerinde yapılan ulaşımında önemli bir ticaret merkeziydi. Taşımacılık ve ticaretin artması ile bu bölge civar halkın toplandığı bir pazaryeri olarak gelişmeye başlamıştır. Daha sonraları gelişmeye başlayan kentleşme ile rıhtım, uzun yıllar tersane olarak da kullanılmıştır. Bu tersane alanı çeşitli etkinliklerin düzenlendiği, şenlikler ve bayram kutlamaları için kullanılan bir toplanma alanı özelliği de kazanmıştır. Gelişen teknoloji ve hızlı kentleşme sürecinde rıhtım alan, ticari önemini kaybederek kent gelişiminde göz ardı edilmiştir (Aşçıoğlu, 2001).

Araştırma Alanının Mevcut Durumu

Bartın Çayı ve kıyı alanları birinci dereceden doğal sit alanı kapsamında yer almaktadır. Yoğun bir bitkisel dokuya sahip olan araştırma alanında ağırlıklı olarak Meşe(*Quercus sp.*), Ihlamur (*Tilia sp.*) türler bulunmaktadır. Kent gelişiminde önemli bir yere sahip olan araştırma alanında, günümüze kadar ulaşmış Bartın'ın sivil mimari özelliklerini temsil eden altısı tescilli toplam 20 tarihi ahşap ev bulunmaktadır. Bu evlerin sekizi kullanılmamaktadır. Gazhane Burnu'nda kent halkı için rekreasyon alan özelliği taşıyan bir çocuk parkı ve çay bahçesi yer almaktadır. Tarihi rıhtım alanı günümüzde kullanılmamaktadır. Rıhtım alanı ve çevresi lokanta binaları ve küçük bir atık su arıtma tesisi ile çevrelenmiştir. Araştırma alanı içerisinde kalan Yalıboyu mevki olarak bilinen Bartın Çayı kıyı bandı boyunca bir çocuk oyun alanı, meyve ağaçları, işletmesi özel sektöre ait bir düğün salonu, lokanta, oyun salonu ve halı sahadan oluşan kompleks bir tesis

bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Orduyeri Köprüsü'nün hemen yanında bir kömür satış deposu yer almaktadır.

Bartın Belediyesi tarafından rıhtım alanını için yeni bir çevre düzenleme projesi hazırlanmıştır. Bu proje kapsamında rıhtım alanı; alışveriş ve sergi birimlerinin yer aldığı bir çarşı ve meydan olarak tasarlanmıştır. Bunun yanı sıra çayda gezinti imkânı sağlanabilmesi için küçük tekne iskelelerine yer verilmiştir. Projede Yalıboyu güzergâhı boyunca yürüyüş ve dinlenme alanları da bulunmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kent içerisindeki sivil mimari özelliği taşıyan ahşap Bartın evleri özgün mimarisiyle Bartın'ı simgeleyen bir kültür mirasıdır. Araştırma alanında da yer alan tarihi değeri olan bu ahşap evler, düzensiz kentleşme ve beton yapılaşmalar arasında vurgusunu kaybetmiştir. Kullanılmayan 8 ev bakımsızlıktan yıkılmak üzeredir. Kullanılan diğer evler de gereken yenileme ve bakım çalışmalarından yoksun durumdadır. Bu evlerin restorasyonunun ve çevre düzenleme çalışmalarının yapılıp, günümüzün koşullarına uygun yeni işlevler kazandırılarak turizme katkılarının sağlanması gerekmektedir.

Kentin ırmakla bütünleştiği Tarihi Rıhtım Alanı ve çevresi, işlevsel olarak mekâna uygun olmayan betonarme yapılarla kuşatılarak, kentle ilişkisi koparılmıştır. Bunun yanı sıra çaya yönelik herhangi bir rekreatif aktivite olanağı bulunmamaktadır. Bartın çayı ve rıhtım alanının Bartın kentinin tarihinde önemli bir yere sahip olması nedeniyle yapılacak düzenlemelerde kent kimliğine uygun yerel mimari özelliklerinin yansıtıldığı tasarımlara yer verilmesine özen gösterilmelidir. Rıhtım alanının yeniden canlandırılarak bayram kutlamalarının ve şenliklerin yapıldığı bir meydan haline getirilmesinin yanı sıra Bartın Çayının da tekne gezintileri ile dolaşımının sağlanması ve bunu için gereken tesislerin yapılması bölgenin rekreasyonel ve turizm açısından çekiciliğini artıracaktır.

Bartın çayı kıyılarının birinci dereceden doğal sit alanı olmasından dolayı mevcut bitki örtüsüne dokunulmaması ve tahrip edilmemesi gerekmektedir. Bu bölge için daha çok yeşil alan düzenlemeleri ve gezinti yollarına yer verilmelidir. Kıyı boyunca yer alan tesis ve konutların kanalizasyon sisteminin eksikliği nedeniyle atık sularının çaya deşarjı, Bartın Çayının ekolojik yapısını olumsuz yönde etkilemekte ve bu alanın rekreasyon alanı olarak kullanılmasını engellemektedir.

Bartın Belediyesi tarafından uygulanması düşünülen proje fonksiyonel olarak alanın kullanılabilirliğini artırmasına karşın, özellikle rıhtım alanında kentin tarihi dokusuyla uyumlu olmayan yoğun yapı kitlelerine yer verilmiştir. Bunun yanında çayın ön plana çıkarılması amacıyla Bartın Çayı kıyısındaki doğal bitkisi örtüsü de tahrip edilmiştir.

Araştırma alanı kentin önemli turistik merkezlerinden biri olan Amasra ilçesine geçiş güzergâhında yer almaktadır. Kentin turizm potansiyeline katkısı bakımından, yapılacak düzenlemeler ile bu bölgeye dinlenme ve konaklama alanı niteliği kazandırılmalıdır. Bu bağlamda alanda Bartın'ın yerel el sanatlarının ve mutfak kültüründen örneklerin sergilenebileceği mekânlar, oturma alanları, yürüyüş yolları ve geniş yeşil alanlara yer verilmelidir. Ancak bu kullanımlara yer verilirken alanın doğal yapısının korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. 1999. Tarihi Çevrelerde Koruma ve Restorasyon, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 173.s.
- Anonim, 2003. Bartın İli Çevre Durum Raporu. Bartın Valiliği İl Çevre Müdürlüğü Yayını. (Editörler: N. Uzun), Bartın.
- Aşçıoğlu, E., 2001. Bartın. Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayını.
- Gemci, A. 1995. Mevcut Tarihi Yerleşimlerin Turizm Amaçlı Kullanımları ve Behramkale'de (Assos) Örnek Alan Çalışması, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 96 s.
- Kapuci, C., 2004. Tarihi Kent Dokusunun Turizm Potansiyeline Etkisi, İznik Kenti Örneği. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

- Özcan, Ü., 2002. Bartın Sürdürülebilir Kalkınma Planı II. Aşama: Eylem Planı, Temel Ekonomik ve İnsani Kalkınma Stratejileri, TC Bartın Belediyesi Yayını.
- Yazgan, M. E., Erdoğan, E., Çabuk, A., Ekşioğlu, T. 1998. Sürdürülebilir Peyzaj Plânlama ve Belek Örneği, Ankara Üniversitesi Araştırma Fonu 97.11-04.02 No'lu Araştırma Projesi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.